

складну керовану систему з усіма загальними закономірностями, властивими керованим системам, як управлінський блок варто розглядати керівника операції, а оперативні групи – як керовані підсистеми з властивими їм особливостями [6, с. 43].

Отже, сьогодні в теорії оперативно-розшукової діяльності чітко простежується розподіл фахівців вказаної сфери юридичної науки та їх наукової думки щодо визначення змісту дефініції «сили оперативно-розшукової діяльності підрозділів Національної поліції» на дві групи в залежності від категорії всіх осіб, що включаються вченими до складу сил ОРД.

Список бібліографічних посилань

1. Майоров А. В. Понятие и структура системы противодействия преступности. Правопорядок: история, теория, практика. 2014 № 1 (2). С. 112–116. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-i-struktura-sistemy-protivodeystviya-prestupnosti> (дата звернення: 14.04.2018).

2. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 14.04.2018).

3. Халілев Р. А. Сили оперативно-розшукової діяльності ОВС у протидії злочинності на підґрунті етнічних і конфесійних суперечностей. *Бюлетень обміну досвідом роботи*. Київ : МВС України, 2013. № 194. С. 92–101.

4. Шинкаренко І. Р., Кириченко О. В. Використання можливостей підрозділів оперативної служби для отримання оперативної інформації та здійснення негласних слідчих (розшукових) дій : навч. посіб. Дніпропетровськ, 2015. 120 с.

5. Кондратьєв Я. Ю. Теоретичні, правові та оперативно-тактичні засади запобігання злочинам оперативними підрозділами кримінальної міліції : монографія. Київ, 2004. 444 с.

6. Сервецький І. В., Дашко В. А. Сутність, зміст та структура спеціальної оперативно-розшукової операції. *Бюлетень з обміну досвідом роботи*. Київ : МВС України, 2007. № 167. С. 42–45.

Одержано 16.10.2018

УДК 343.98:343.7

Адам Лаврентійович ДАЛЬ,

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності

та розкриття злочинів факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ПРОТИДІЯ ПІДРОЗДІЛАМИ КАРНОГО РОЗШУКУ КИШЕНЬКОВИМ КРАДІЖКАМ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Зміни в економічній та політичній системах України, послаблення контрольних функцій держави та інші економічні та соціальні процеси мають побічний результат – зростання злочинності, у тому числі збільшення кількості крадіжок чужого майна. Так, збільшення кількості таких крадіжок в Україні трансформувалося останнім часом у велику проблему, яка набула значного економічного, соціального та криміногенного впливу на життя суспільства.

Злочини проти власності є однією з найпоширеніших і небезпечних груп протиправних діянь, тому що вони зазіхають на одне з найцінніших соціальних благ – право власності. Відповідно до ст. 41 Конституції України кожний має право володіти, користуватися й розпоряджатися своєю власністю. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним [1].

У Кримінальному кодексі України цій категорії злочинних зазіхань присвячений розділ VI. До нього входить склад такого злочину, як таємне заволодіння чужим майном – крадіжка (ст. 185) [2].

Окремі аспекти, пов'язані з розкриттям, розслідуванням та попередженням крадіжок, висвітлювали у своїх працях В. Г. Гончаренко, А. І. Гуров, В. О. Гайовий, В. П. Колмаков, В. П. Самойлов, А. Т. Моторин, О. Ф. Кобзар, К. О. Чаплинський та інші. Однак тема кишенькових крадіжок у криміналістичній літературі залишається недостатньо дослідженою.

До оперативно-розшукової характеристики крадіжки повинні увійти такі компоненти, які безпосередньо з криміналістичних позицій характеризують дану категорію злочинів (механізм, спосіб, обстановку вчинення злочину тощо) і сприяють швидкому і кваліфікованому їх розслідуванню.

Щодо оперативно-розшукової характеристики кишенькових крадіжок, то до їх елементів можуть належати: інформація про підготовку до вчинення таких крадіжок, способи їх вчинення і прийоми приховання, про сліди (матеріальні та ідеальні), місце і час вчинення, предмет злочинного посягання, місця збуту викраденого, про особу злочинця та ін. Ця інформація має важливе значення, оскільки вона дозволяє виявити та пояснити зв'язки між різними обставинами вчинення злочину і в умовах відсутності достатньої початкової інформації висунути обґрунтовані версії, вибрати оптимальний шлях для встановлення осіб, які вчинили крадіжку, встановити місцезнаходження викраденого майна тощо.

Так, аналізуючи інформацію про спосіб вчинення крадіжки і маючи в своєму розпорядженні відомості про типові способи вчинення таких злочинів, можна висунути обґрунтовану версію про особу злочинця, а маючи інформацію про предмет злочинного посягання, можна встановити через кого і де може бути реалізовано викрадене майно тощо.

Варто зазначити, що кишенькову крадіжку сучасне кримінальне законодавство визначає як таємне викрадення чужого майна з одягу, сумки, або іншої ручної поклажі знаходиться при потерпілому.

Аналіз діяльності підрозділів карного розшуку щодо протидії крадіжкам особистого майна громадян переконливо свідчить про різке погіршення криміногенної ситуації і на теперішній час вона залишається ускладненою, зокрема це стосується стану протидії кишеньковим крадіжкам у великих містах. Переважну більшість з них було вчинено у громадському транспорті, ринках та в місцях проведення масових заходів.

Оскільки стан розкриття кишенькових крадіжок перебуває на дуже низькому рівні, варто виділити низку взаємопов'язаних негативних факторів, які сприяють цьому негативному явищу:

- низький рівень життя, складна соціальна та економічна обстановка в країні, велика кількість внутрішньо переміщених осіб;

- наявність великого скупчення людей, що в значній мірі полегшує крадіям вчинення злочинних дій;

- недостатньо ефективна організація діяльності Національної поліції України, і перш за все, підрозділів карного розшуку з протидії кишеньковим крадіжкам. В структурних підрозділах карного розшуку облік зареєстрованих кишенькових крадіжок, а також узагальнені відомості про кількість заяв та повідомлень, які надійшли до підрозділів національної поліції (про зникнення грошей, документів та цінностей), тобто інформації, за характером якої можна об'єктивно судити про стан та динаміку кишенькових крадіжок ведеться не на належному рівні. Крім того, працівники карного розшуку часто відносять кишенькові крадіжки до числа малозначимих злочинів і взагалі не займаються їх розкриттям;

- необережність та неуважність потерпілих. Факторами, які значно спрощують вчинення злодієм кишенькової крадіжки у конкретної потерпілої особи може бути:

1. безтурботність потерпілого стосовно здійснення контролю за своїм майном (особливо коли потерпілий перебуває у стані алкогольного сп'яніння);

2. наявність у потерпілого великої кількості ручної поклажі, що ускладнює здійснення контролю за їх збереженістю;

3. обмежений рух потерпілого (переповнений транспорт, скупчення людей, натовп);

4. невідоме навколишнє оточення (туристи, приїжджі, студенти тощо).

Такі, на наш погляд, основні умови та причини вчинення кишенькових крадіжок, але залежно від окремих особливостей вони можуть бути іншими. Їх необхідно виявляти та обов'язково враховувати при організації попереджувальної та профілактичної роботи.

Запобігання та припинення злочинів взагалі, а кишенькових крадіжок в особливості, – доволі складний і багатогранний процес. Складність цього процесу зумовлюється ще тим, що кожний етап розвитку злочину (формування умислу, готування до злочину та замах на

нього) потребує вжиття певних мір, направлених на те, щоб не допустити вчинення злочину. Ці міри зазвичай різноманітні як за своїм характером, так і за своєю організацією та тактикою здійснення.

Наприклад, міри загальної профілактики направлені на виявлення, усунення та нейтралізацію причин та умов, які сприяють вчиненню окремих видів злочинів. Вони повинні забезпечуватись, перш за все, комплексними планами профілактики правопорушень, що розробляються Національною поліцією України сумісно з органами державної влади та місцевого самоврядування у відповідності з планами соціального розвитку району, міста тощо.

Їх, у свою чергу, можна поділити на організаційні, інформаційно-аналітичні та ті, що безпосередньо впливають на криміногенні фактори.

Міри організаційного характеру складають основу всієї попереджувальної діяльності. Ця діяльність забезпечується, перш за все, комплексними планами профілактики правопорушень, що розробляються підрозділами Національної поліції у відповідності з планами соціального розвитку відповідного регіону.

Вибір найбільш оптимальних та дієвих заходів загальної профілактики кишенькових крадіжок залежить від інформаційно-аналітичної бази. Якщо в цілому в боротьбі зі злочинністю та по окремих видах проводяться кримінологічні та соціологічні дослідження, дані яких, згодом, беруться за основу при прийнятті управлінських рішень, то стосовно кишенькових крадіжок підрозділи Національної поліції майже на всіх рівнях обмежуються лише статистичною звітністю, що і зумовлює, у сукупності з іншими причинами, самий низький рівень попередження кишенькових крадіжок.

Для отримання необхідної інформації відповідні підрозділи Національної поліції України, залежно від поставленої мети, використовують об'єктивні джерела інформації, які слід розділити на дві групи:

- до першої групи відносять джерела, інформація з яких надходить до підрозділів Національної поліції: заяви та повідомлення від громадян про злочин, повідомлення громадськості та посадових осіб, повідомлення в засобах масової інформації;
- другу групу складають джерела інформації, збір яких залежить від працівників поліції: матеріали кримінальних проваджень, матеріали оперативно-розшукових справ, дані, отримані в ході проведення оперативно-розшукових заходів, негласних слідчих (розшукових) дій.

Вся зібрана інформація повинна бути ретельно вивчена і систематизована, що дозволить: володіти відомостями про результати проведених заходів; мати дані, що характеризують контингент крадіїв та особливості їх злочинної діяльності; своєчасно вживати певні заходи по усуненню криміногенних факторів, які сприяють злочинній діяльності крадіїв; приймати своєчасні заходи з усунення причин та умов вчинення кишенькових крадіжок.

До останньої групи заходів загальної профілактики відносять заходи з усунення та нейтралізації причин та умов, що сприяють вчиненню кишенькових крадіжок. Це цільові операції і рейди та правова пропаганда.

Досить суттєвий профілактичний ефект мають операції та рейди, що розробляються і проводяться у зв'язку з ускладненням оперативної обстановки з метою попередження різного роду правопорушень. Як правило, результати проведених заходів відображаються в наявній оперативній обстановці: протягом певного проміжку часу спостерігається значне зниження кількості злочинів, у тому числі й кишенькових крадіжок.

Особливе місце в системі загальних заходів попередження відводиться правовій пропаганді, ефективність якої полягає в доведенні відповідної інформації до населення через засоби масової інформації (газети, радіо- та телепередачі, мережі Інтернет, оголошення тощо).

В свою чергу, індивідуальна профілактика направлена на попередження, пов'язане з усуненням причин та умов негативного формування особистості, на подолання стійких антисоціальних поглядів, звичок тощо. Для кишенькових злодіїв характерно останнє.

Як у першому, так і в другому випадку заходи індивідуальної профілактики можна поділити на: а) забезпечення виявлення, здійснення обліку криміногенних осіб; б) ті, що сприяють подоланню негативних антигромадських нахилів, звичок і потреб.

Практика протидії кишеньковим крадіжкам свідчить про те, що схильних до вчинення вказаних злочинів, слід виявляти з числа:

- раніше судимих за вчинення кишенькових крадіжок;
- судимих за інші майнові злочини;
- наркоманів, алкоголіків та осіб, які систематично зловживають спиртними напоями;
- жебраків;
- тих, що займаються азартними іграми;
- «проблемних» підлітків [3].

Слід підкреслити, від того, наскільки своєчасно організовано виявлення криміногенних осіб, залежить ефективність попередження кишенькових крадіжок.

Як показали результати вивчення кримінальних проваджень, оперативно-розшукових справ, матеріалів інтерв'ювання оперативних та слідчих працівників Національної поліції, для того, щоб викоринити кишенькові крадіжки або хоча б значно їх скоротити, слід активізувати ранню індивідуальну профілактику правопорушень серед неповнолітніх, які є основним джерелом поповнення середовища злодіїв-крадіїв. Тому виключної уваги з боку працівників поліції та громадськості потребують випадки кишенькових крадіжок, що вчиняються підлітками. Саме на даному етапі формування особистості існує реальна можливість назавжди перервати її негативну направленість.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.04.2001 № 2341-III. *ВВР України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
3. Кобзар О. Ф., Чаплинський К. О. Методика розслідування та попередження кишенькових крадіжок : навч. посіб. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 161 с.

Одержано 31.10.2018

УДК 343.9

Валерій Валерійович ДАРАГАН,

доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри оперативно-розшукової діяльності та спеціальної техніки

факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ЩОДО ФАКТОРІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА СТАН ОПЕРАТИВНОЇ ОБСТАНОВКИ У СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Ефективність здійснення державних закупівель завжди знаходиться в центрі уваги політиків та суспільства. Така увага пов'язана з двоєдиною роллю феномена державних закупівель: з одного боку, за рахунок державних закупівель держава здійснює (принаймні, повинна здійснювати) свою соціальну функцію – забезпечення потреб суспільства за рахунок публічних ресурсів, а з іншого – ця діяльність стає джерелом і спокусою державної бюрократії звернення частини зазначених ресурсів на свою користь [1, с. 81].

Держава завжди здійснювала заходи, спрямовані на забезпечення безпеки громадян та майна. Означене не можливе без здійснення спеціальних заходів спрямованих як а викриття конкретних злочинців так і збір інформації про стан громадської та політичної ситуації. Сьогодні однією з важливіших умов ефективної діяльності правоохоронних органів по нейтралізації впливу злочинності на суспільство є глибокий та всебічний її аналіз на підставі постійного моніторингу середовища функціонування правоохоронних органів. Без такого аналізу неможливо досягти позитивних результатів у сфері протидії злочинності [2, с. 245].

Результати аналізу і оцінки оперативної обстановки в процесі діяльності органів та підрозділів Національної поліції можуть бути реалізовані так:

- негайні зміни в розстановці та використанні сил та засобів; посилення боротьби з окремими видами злочинів; поліпшення інформування вищих органів Національної поліції, органів влади, прокуратури, керівників господарських організацій і т. ін., внесення на їх розгляд конкретних питань і пропозицій;